

Sygn. akt V ACa 41/13

V ACz 51/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 28 marca 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Gdańsku – Wydział V Cywilny w składzie:

Przewodniczący:	SSA Jacek Grela (spr.)
Sędziowie:	SA Włodzimierz Gawrylczyk SA Katarzyna Przybylska
Protokolant:	sekr. sąd. Magdalena Tobiasz - Ignatowicz

po rozpoznaniu w dniu 28 marca 2013 r. w Gdańsku na rozprawie

sprawy z powództwa P. R. p. P. K. Ś. w. L.

przeciwko Skarbowi Państwa - Staroście (...) i Dyrektorowi Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w G. oraz Agencji Nieruchomości Rolnych w W.

o wydanie nieruchomości

na skutek apelacji powódki i zażalenia pozwanego Skarbu Państwa

od wyroku Sądu Okręgowego w (...)

z dnia 31 października 2012 r. sygn. akt I C 54/12

I. oddala apelację;

II. oddala zażalenie;

III. nie obciąża powódki kosztami postępowania apelacyjnego.

Na oryginale właściwe podpisy

Sygn. akt V ACa 41/13

UZASADNIENIE

Powód - P. R. p. P. K. Ś. w. L. w trybie art. 61 i 63 ustawy z 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. nr 29, poz. 154 ze zm.) wniosła o przywrócenie na rzecz Parafii posiadania zalesionych działek nr (...)LP o powierzchni 22,100 ha, działki nr (...)LP o powierzchni 3,0000 ha i części działki nr (...)LP o powierzchni 4,0000 ha, zapisanych w dawnej księdze wieczystej KW L. TI – k. 11,16 i 17 prowadzonej przez Sąd Rejonowy w (...), a odebranych na podstawie ustawy z 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr

martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzenia funduszu kościelnego (Dz. U. nr 9, poz. 87 z 1950 r. ze zm.).

W toku procesu powód doprecyzował swoje roszczenie i domagał się przywrócenia własności opisanych w pozwie nieruchomości.

Pierwotnie powód jako pozwanych wskazał Burmistrza Miasta i Gminy B., Starostę (...), Wojewodę (...), Agencję (...) P., Regionalną (...) w T. i Diecezję P..

Pismem procesowym z dnia 14 marca 2012 r. – złożonym przed podjęciem merytorycznych czynności przez Sąd w trybie art. 70 k.p.c. – powód określił ostatecznie że stroną pozwaną w sprawie jest Skarb Państwa – Starosta (...) i Dyrektor (...) G., a nadto Agencja (...) w G..

W stosunku do Burmistrza Miasta i Gminy B., Wojewody (...), Nadleśnictwa P. i Diecezji (...) powód cofnął powództwo, a postępowanie w sprawie w stosunku do tych podmiotów zostało umorzone postanowieniem Sądu z 23 października 2012 r.

Pozwana Agencja (...) w W. – Oddział Terenowy w G. wniosła w odpowiedzi na pozew o oddalenie powództwa w całości z uwagi na brak biernej legitymacji procesowej /działki nie były we władaniu (...)/ oraz o obciążenie powoda kosztami postępowania.

Pozwany Skarb Państwa reprezentowany przez Prokuratorię (...) wniósł o oddalenie powództwa w całości oraz o zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego. Pozwany ten podniósł, iż powód nie wykazał legitymacji do wystąpienia z żądaniem zgłoszonym w pozwie, w szczególności nie wykazał, że sporne grunty objęte były działaniem ustawy z 20 marca 1950 r. i że były w dniu przejęcia własnością powoda.

Pozwany Skarb Państwa podniósł również, iż roszczenie powoda wygasło z powodu upływu 6-miesięcznego terminu od dnia pisemnego zawiadomienia zlikwidowanej Komisji (...), gdyż zawiadomienie Komisji(...)pochodzi z 24 lutego 2011 r., natomiast powództwo w formie ostatecznej, tj. przeciwko Skarbowi Państwa wniesione zostało 14 marca 2012 r., czyli w chwili złożenia przez powoda pisma procesowego ostatecznie określającego, kogo pozywa w sprawie. Pozwany Skarb Państwa zakwestionował również umocowanie pełnomocnika strony powodowej twierdząc, iż przedstawiona do akt umowa zlecenia nie spełnia warunków przewidzianych w art. 87 k.p.c.

Kolejnym zarzutem pozwanego był zarzut bezpodstawności roszczenia regulacyjnego powoda, gdyż do przejęcia spornych działek leśnych doszło nie w oparciu o ustawę z 20 marca 1950 r., lecz w oparciu o dekret PKWN z 12 grudnia 1944 r. o przejęciu niektórych lasów na własność Skarbu Państwa, a to z kolei powoduje, że nie może mieć zastosowania art. 61 i 63 ustawy „regulacyjnej” z 17 maja 1989 r. W następnej kolejności pozwany Skarb Państwa podniósł, iż powód nie wykazał, aby był właścicielem opisanych w pozwie nieruchomości na dzień ich przejęcia przez Skarb Państwa lub następcą prawnym poprzedniego właściciela w sytuacji, gdy wyciągi z matrykuł podatku gruntowego jako właściciela nieruchomości wskazują F. Katolicką. Podniósł pozwany, iż nie można w sprawie stosować przepisów o postępowaniu regulacyjnym w sytuacji, gdy proboszczowi powodowej Parafii wydzielono gospodarstwo o powierzchni 2 ha.

Wyrokiem z dnia 31 października 2012 r., zapadłym w sprawie o sygn. akt I C 54/12, Sąd Okręgowy w (...):

I. oddalił powództwo,

II. nie obciążył powoda kosztami sądowymi ponad uiszczoną część opłaty od pozwu i kosztami strony przeciwnej.

Podjęte rozstrzygnięcie, Sąd Okręgowy uzasadnił w następujący sposób:

P. R. p. P. K. Ś. w. L. funkcjonowała na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej w okresie międzywojennym. Parafia ta była właścicielem licznych nieruchomości, w tym nieruchomości leśnych opisanych w pozwie. W dokumentach Parafia określana była także jako F. Katolicka, było to jednak wyłącznie efektem stosowania zamiennej terminologii, nie zaś

istnieniem innego podmiotu prawnego o nazwie wskazanej powyżej. W wykazie nieruchomości ziemskich przejętych na rzecz Państwa na terenie województwa (...) w trybie ustawy z 20 marca 1950 r., pochodzącym z 20 czerwca 1957 r., stosowane są nazwy F., Kościół (...), Katolicka Gmina K..

Po zakończeniu II wojny światowej powodowa Parafia władała spornymi nieruchomościami leśnymi aż do 1950 r. W dniu 25 października 1950 r. przejęto od Parafii na rzecz Państwa w oparciu o ustawę z 20 marca 1950 r. i dekret PKWN z 12 grudnia 1944 r. o przejęciu niektórych lasów na własność Państwa, nieruchomości szczegółowo opisane w protokole, w tym również 42,79 ha lasów, wśród których były działki objęte pozwem. W pkt. 14 protokołu przejęcia określono, iż lasy przejmowane są na podstawie dekretu PKWN.

Protokolarne przejęcie lasu parafialnego w Leśnie nastąpiło 15 grudnia 1953 r. Obecnie sporne działki są w zarządzie Nadleśnictwa P..

Od 23 października 1990 r. toczyło się przed Komisją Majątkową postępowanie w sprawie zwrotu nieruchomości odebranych Parafii w trybie ustawy z 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej. Do czasu likwidacji Komisji nie został załatwiony wniosek Parafii o wydanie spornych nieruchomości leśnych. Dnia 24 lutego 2011 r. Komisja Majątkowa w oparciu o art. 4 ust. 2 ustawy z 16 grudnia 2010 r. o zmianie ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej powiadomiła powodową Parafię, iż wnioski nierozpatrzone przez Komisję mogą być rozpoznane przez Sąd pod warunkiem, iż uprawnieni ze stosownym roszczeniem wystąpią w ciągu 6 miesięcy od wejścia w życie ustawy. Parafia otrzymała zawiadomienie 7 marca 2011 r.

W tym stanie rzeczy, Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Roszczenie powodowej Parafii związane było z likwidacją Komisji (...) w oparciu o ustawę z 16 grudnia 2010 r. o zmianie ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2011 r. nr 18, poz. 89). W pozwie z 11 lipca 2011 r. Parafia powołując się na przepisy art. 61 i 63 ustawy z 17 maja 1989 r. zażądała przywrócenia jej własności nieruchomości leśnych odebranych – jak twierdziła – w oparciu o ustawę z 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki. Co istotne – powódka przez czas trwania procesu podtrzymywała swoje żądanie i nie domagała się innych sposobów rekompensaty przewidzianych przez art. 63 ust. 1 pkt. 2 i 3 ustawy regulacyjnej.

Z protokołu przejęcia na rzecz Państwa nieruchomości powodowej Parafii sporządzonego 25 października 1950 r. wynika jednoznacznie, iż podstawą prawną przejęcia nieruchomości leśnych (pkt. 14 protokołu) nie była ustawa o dobrach martwej ręki, lecz dekret PKWN. Dekretem tym był dekret z 12 grudnia 1944 r. o przejęciu niektórych lasów na własność Skarbu Państwa (Dz. U. z 1944 r. nr 15 poz. 82). Zdaniem Sądu a quo, nie ma jednak racji pozwany Skarb Państwa twierdząc, że ustawa regulacyjna z 1989 r. dotyczyła wyłącznie nieruchomości przejętych w oparciu o ustawę o przejęciu dóbr martwej ręki z 20 marca 1950 r. Analiza art. 61 ustawy regulacyjnej wyraźnie stanowi w ust. 1 pkt. 1, że postępowanie regulacyjne wszczyna się w odniesieniu do upaństwowionych nieruchomości lub ich części nie pozostających we władaniu kościelnych osób prawnych. Chodzi tu o nieruchomości, o których mowa w art. 60 ust. 1 pkt. 1 ustawy regulacyjnej. Także więc nieruchomości przejęte przez Państwo w innym trybie, niż ten, który przewidywała ustawa z 20 marca 1950 r., podlegały przepisom ustawy regulacyjnej, a poprzedni właściciele (parafie) mogły wystąpić z jednym z roszczeń przewidzianych art. 63 ust. 1 pkt. 1 – 3 ustawy z maja 1989 r.

W ocenie Sądu meriti, przy takiej interpretacji przepisów ustawy regulacyjnej najistotniejsze było ustalenie, czy nie ma przeszkód prawnych, które uniemożliwiłyby bezpośredni zwrot Parafii utraconych nieruchomości.

W ocenie Sądu orzekającego zasadniczym powodem, dla którego roszczenie Parafii o przywrócenie jej własności nieruchomości leśnych nie mogło być uwzględnione, było uchwalenie 6 lipca 2001 r. ustawy o zachowaniu narodowego charakteru strategicznych zasobów naturalnych kraju (Dz. U. z 2001 r. nr 97 poz. 1051). W myśl art. 1 ust. 3 przywołanej ustawy do zasobów naturalnych kraju zalicza się także lasy państwowe, które w myśl art. 2 ustawy nie podlegają przekształceniom własnościowym z zastrzeżeniem przepisów zawartych w przepisach szczególnych. Oznacza to, że zasadniczym celem ustawy było ustanowienie zakazu reprivatyzowania lasów państwowych, o ile

oczywiście ich upaństwowienie odbyło się bez złamania obowiązujących przepisów. W myśl głównej tezy zawartej w wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego w Warszawie z 16 grudnia 2005 r. (I OSK 260/05) warunkiem nabycia przez Skarb Państwa lasów i gruntów leśnych na podstawie dekretu PKWN z 12 grudnia 1944 r. o przejęciu niektórych lasów na własność Skarbu Państwa było sporządzenie protokołu przejęcia.

Skoro w przypadku lasów będących wcześniej własnością powodowej Parafii przejęcie nastąpiło zgodnie z dekretem PKWN z 12 grudnia 1944 r. i rozporządzeniem wykonawczym do tegoż dekretu wydanym przez Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych 20 stycznia 1945 r. (Dz. U. z 1945 r. nr 4 poz. 16), po spisaniu protokołu przejęcia z 1953 r., to przyjąć należy, że do upaństwowienia nieruchomości leśnych Parafii doszło bez naruszania przepisów prawa. Także z uwagi na powierzchnię przejętej nieruchomości (ponad 25 ha) nie można mówić o naruszeniu dekretu z 12 grudnia 1944 r., a protokół przejęcia stanowił dowód przejścia nieruchomości na własność Państwa /podobnie SN w uchwale z 22 kwietnia 1994 r. III CZP 50/94 - OSNC 1994/11/212/.

W ocenie Sądu I instancji, przepisów zawartych w ustawie regulacyjnej w zakresie żądania przywrócenia własności nieruchomości leśnych nie można traktować jako przepisów szczególnych, o których mowa w art. 2 ustawy z 6 lipca 2001 r. o zachowaniu narodowego charakteru strategicznych zasobów naturalnych kraju. Celem nadrzędnym ustawy z 2001 r. było uniemożliwienie reprivatyzacji m. in. lasów państwowych, co oczywiście nie oznacza, iż rekompensaty innego rodzaju nie mogły wchodzić w grę.

Sąd a quo uznał jako nietrafne zarzuty pozwanego Skarbu Państwa podniesione w odpowiedzi na pozew oraz w dalszych pismach procesowych. Zdaniem Sądu dopuszczalne było doprecyzowanie strony pozwanej w sprawie pismem z dnia 14 marca 2012 r. w sytuacji, gdy Sąd nie podjął w związku z niewłaściwym określeniem strony pozwanej żadnych czynności. W sytuacji, gdy od samego początku jako stroną pozwaną Parafia wskazywała Nadleśnictwo P. i Starostę (...), w których dyspozycji był lub mógł być/starosta/ las przejęty od Parafii, należy przyjąć – stwierdził Sąd a quo - iż roszczenie Parafii nie wygasło i złożone zostało w terminie przewidzianym ustawą z 16 grudnia 2010 r. o zmianie ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej.

Dodał, że w sposób prawidłowy powodowa Parafia określiła statio fisci Skarbu Państwa, którym jest Dyrektor (...) w G.. Z art. 34 ust. 8 ustawy o lasach (Dz. U. z 2011 r. nr 12 poz. 59) wynika bowiem jednoznacznie, iż Dyrektor (...) reprezentuje Skarb Państwa w sprawach wynikających z postępowania regulacyjnego określonego w ustawach o stosunku Państwa do kościołów i innych związków wyznaniowych w Rzeczypospolitej Polskiej.

Zdaniem Sądu I instancji, bezpodstawny był również zarzut pozwanego Skarbu Państwa kwestionujący uprawnienia pełnomocnika powodowej Parafii E. P. do jej reprezentowania w Sądzie. Przedstawiona przez powoda umowa z 1 lutego 2012 r. – k. 88 akt sprawy – dowodzi, iż ustanowiony w sprawie pełnomocnik pozostaje z Parafią w stałym stosunku zlecenia a przedmiot sprawy wchodzi w zakres tego zlecenia. Z § 1 umowy z pełnomocnikiem wywnioskować można, iż pełni on funkcję sprawującego zarząd majątkiem i interesami Parafii.

Według Sądu meriti, nietrafny był wreszcie zarzut Skarbu Państwa, iż wobec wydzielenia dla proboszcza gospodarstwa o powierzchni 2 ha brak jest podstaw do przyznania dalszych uprawnień w ramach postępowania regulacyjnego, w szczególności, że sporne działki leśne przejęte zostały nie w oparciu o ustawę o dobrach martwej ręki z 20 marca 1950 r. a dekret PKWN z 12 grudnia 1944 r.

Mając na uwadze ostateczny wynik procesu, ale równocześnie sytuację majątkową powoda jako małej wiejskiej Parafii, Sąd a quo, w trybie art. 102 k.p.c., nie obciążył go kosztami sądowymi ponad uiszczoną część opłaty od pozwu ani też kosztami strony przeciwnej.

Powyższe rozstrzygnięcie w całości zaskarżył apelacją powód i zarzucając:

1) naruszenie prawa materialnego przez błędną jego wykładnię i niewłaściwe zastosowanie, a w szczególności art. 61 i art. 63 ustawy z dnia 17.5.1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła (...) w RP oraz art. 4 ustawy z dnia 16.12.2012 r. o zmianie ustawy o stosunku Państwa do Kościoła (...) w RP, przez przyjęcie przez Sąd I instancji, iż przedmiotowy

las został przejęty w oparciu o dekret PKWN z dnia 12.XII.1944 r. o przejęciu niektórych lasów na własność Skarbu Państwa i w związku z tym wyżej wymieniona ustawa z dnia 17.5.1989 r. nie ma w niniejszej sprawie zastosowania,

2) sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego materiału przez przyjęcie, iż przedmiotowy las został przejęty w oparciu o dekret (...) Komitetu (...) z dnia 12.XII. 1944 r. o przejęciu niektórych lasów na własność Skarbu Państwa, podczas gdy materiał dowodowy jednoznacznie wskazuje, iż przejęcia wszystkich nieruchomości (w tym lasu) dokonano w oparciu o ustawę z dnia 20.3.1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczenia proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzenia Funduszu Kościelnego;

wniósł o:

- 1) zmianę zaskarżonego wyroku i zasądzenie powództwa, ewentualnie o:
- 2) uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy sądowi I instancji do ponownego rozpoznania.

Sąd Apelacyjny ustalił i zważył, co następuje:

Apelacja powoda nie zasługiwała na uwzględnienie.

Sąd Apelacyjny, podziela i przyjmuje za swoje, wszystkie istotne dla rozstrzygnięcia, ustalenia Sądu pierwszej instancji oraz dokonaną ocenę prawną, o ile poniżej, nie uznał odmiennie.

1. Na wstępie, przypomnieć należy ugruntowaną w judykaturze regułę, a mianowicie, że w wypadku wyroku oddalającego apelację, wydanego na podstawie materiału zgromadzonego w postępowaniu w pierwszej instancji, sąd odwoławczy nie musi powtarzać dokonanych prawidłowo ustaleń; wystarczy stwierdzenie, że ustalenia sądu pierwszej instancji podziela i przyjmuje za własne. Konieczne jest jednak ustosunkowanie się do wszystkich zarzutów apelacji (por. wyrok SN z dnia 23.02.2006 r., II CSK 126/05, niepublikowany, zamieszczony w LEX nr 179973).

Przywołać także należy zasadę, według której Sąd drugiej instancji rozpoznający sprawę na skutek apelacji nie jest związany przedstawionymi w niej zarzutami dotyczącymi naruszenia prawa materialnego, wiąza go natomiast zarzuty dotyczące naruszenia prawa procesowego; w granicach zaskarżenia bierze jednak z urzędu pod uwagę nieważność postępowania (por. uchwała składu 7 sędziów SN z dnia 31.01.2008 r., III CZP 49/07, opublikowana w OSNC 2008 z. 6 poz. 55).

W przedmiotowej sprawie nie występują okoliczności, które mogłyby świadczyć o nieważności postępowania.

Powód sformułował w apelacji zarzuty dotyczące naruszenia, zarówno norm prawa materialnego, jak i norm prawa procesowego.

W ocenie Sądu Apelacyjnego powyższe zarzuty okazały się nieuzasadnione.

2. Wprawdzie, w pierwszym rzędzie należało się odnieść do zarzutów formalnych, bowiem, brak uchybień w tym zakresie, stwarza dopiero możliwość dokonania oceny prawidłowości zastosowania norm prawa materialnego, to jednak w okolicznościach rozpoznawanej sprawy, apriorycznego rozważenia wymagała określona kwestia natury materialnoprawnej.

Otóż, jednym z najdalej idących argumentów powoda było twierdzenie, że dekret (...) Komitetu (...) z dnia 12 grudnia 1944 r. o przejęciu niektórych lasów na własność Skarbu Państwa (Dz. U. Nr 15 poz. 82 ze zm.), powoływany w dalszej części uzasadnienia, jako „dekret o lasach”, nie regulował kwestii przejęcia lasów należących do Kościoła (k. 231 akt).

Uzasadniając swoje stanowisko, powód nawiązywał do treści art. 2 ust. 1 lit e dekretu (...) Komitetu (...) z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej (jednolity tekst Dz. U. Nr 3 z 1945 r. poz. 13 ze zm.), powoływanego w dalszej części uzasadnienia, jako „dekret o reformie rolnej”. Zapis ten brzmi: „o położeniu prawnym

nieruchomości ziemskich, należących do kościoła katolickiego lub gmin wyznaniowych innych wyznań, orzeknie Sejm Ustawodawczy”.

W dalszej kolejności, powód wskazywał na treść preambuły ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego (Dz. U. Nr 9 poz. 87 ze zm.), która stanowi, że „dekret (...) Komitetu (...) z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej zapowiedział, że o położeniu prawnym nieruchomości ziemskich, należących do Kościoła Katolickiego lub gmin wyznaniowych innych wyznań, orzeknie Sejm Ustawodawczy.

W wykonaniu tej zapowiedzi, celem usunięcia pozostałości przywilejów obszarniczo-feudalnych w dobrach martwej ręki oraz celem materialnego zabezpieczenia duchowieństwa, stanowi się, co następuje: (...)”.

Innymi słowy, zdaniem powoda, skoro w dekreście o reformie rolnej wskazano, że o położeniu prawnym nieruchomości ziemskich, należących do kościoła katolickiego lub gmin wyznaniowych innych wyznań, orzeknie Sejm Ustawodawczy, a wykonanie tej zapowiedzi stanowi ustawa z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego, to tym samym, tylko w oparciu o przepisy tej ustawy mogły być przejmowane „lasy kościelne”.

Przy takim założeniu z kolei, przejęte lasy mogły zostać objęte uregulowaniem zawartym w art. 61 ust. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 29 poz. 154 ze zm.).

Ocena argumentów podnoszonych przez powoda wymagała przede wszystkim zdefiniowania pojęcia „nieruchomość ziemska”. W szczególności, należało odpowiedzieć na pytanie, czy nieruchomość ziemska obejmowała swoim zakresem także nieruchomości leśne.

Problem ten był już przedmiotem rozważań, zarówno Sądu Najwyższego, jak i sądów administracyjnych.

W uzasadnieniu wyroku z dnia 5 listopada 2002 r., III CKN 273/01, niepublikowanym, zamieszczonym w LEX nr 77039, Sąd Najwyższy przeprowadził wnikliwą analizę rzeczzonego problemu, dochodząc do wniosku, że „Trybunał Konstytucyjny w uchwale z dnia 19 września 1990 r., W 3/89 (OTK 1990, nr 1, poz. 26) trafnie wyjaśnił, że nieruchomość ziemska to nieruchomość mająca charakter rolniczy, intencją ustawodawcy było bowiem przeznaczenie na cele reformy rolnej tych nieruchomości lub ich części, które były lub mogły być wykorzystane do prowadzenia działalności wytwórczej w rolnictwie w zakresie produkcji roślinnej, zwierzęcej i sadowniczej, z tym że przez inne podmioty. Również w doktrynie przeważa pogląd, że nieruchomość ziemska to nieruchomość o charakterze rolniczym”.

Z kolei, Wojewódzki Sąd Administracyjny w W. wskazał, że „przepisy dekretu z 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej nie mogą stanowić podstawy do przejęcia na własność Państwa lasów” (por. wyrok z dnia 7 grudnia 2009 r., (...) SA/Wa (...), niepublikowany, zamieszczony w LEX nr 583436).

W uzasadnieniu wyroku z dnia 22 kwietnia 2005 r., II CK 653/04, opublikowanym w OSNC 2006 z. 3 poz. 56, Sąd Najwyższy wyjaśnił, że „analiza celów reformy rolnej określonych w dekreście z dnia 6 września 1944 r. prowadzi zatem do wniosku odmiennego niż przyjęty przez Sąd Apelacyjny; przez określenie nieruchomości ziemskie, użyte w art. 2 ust. 1 lit. e dekretu o reformie rolnej należy rozumieć te obiekty mienia nieruchomego, które mają charakter rolniczy. Takie stanowisko zajął Trybunał Konstytucyjny w uchwale z dnia 19 września 1990 r., W 3/89, wskazując, że z przepisów dekretu, jak również z rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych z dnia 1 marca 1945 r. w sprawie wykonania dekretu Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej (Dz. U. Nr 10, poz. 51) wynika, iż intencją ustawodawcy było przeznaczenie na cele reformy rolnej tych nieruchomości lub ich części, które są lub mogą być wykorzystane do prowadzenia działalności wytwórczej w rolnictwie w zakresie produkcji roślinnej, zwierzęcej czy sadowniczej. Z przepisów tych nie wynika natomiast, ażeby na cele reformy rolnej były przeznaczone nieruchomości niemające takiego charakteru, a więc m.in. działki

budowlane niepozostające w funkcjonalnym związku z gospodarstwem rolnym. To stwierdzenie można odnieść także do nieruchomości leśnych.

Za przyjęciem takiego rozumienia określenia "nieruchomość ziemska" przemawia także treść, a nawet sam fakt wydania, dekretu z dnia 12 grudnia 1944 r. o przejęciu niektórych lasów na własność Skarbu Państwa. W szczególności należy zwrócić uwagę na art. 1 ust. 3 lit. b, na podstawie którego nie przechodziły na własność Skarbu Państwa lasy i grunty leśne podzielone prawnie lub faktycznie przed dniem 1 września 1939 r. na parcele nie większe niż 25 ha, stanowiące własność osób fizycznych, grunty które nie są objęte przepisami artykułu 2 lit. e dekretu z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej. Treść tego przepisu w części należałoby uznać za zbędną, gdyby przyjąć, że kompleksy leśne stanowiące własność osób będących właścicielami gruntów objętych przepisami dekretu o przeprowadzeniu reformy rolnej także były objęte przepisami wymienionego dekretu.

Reasumując, lasy należące do osób fizycznych i prawnych w dniu wejścia w życie dekretu o przejęciu niektórych lasów na własność Skarbu Państwa (27 grudnia 1944 r.), stały się własnością Skarbu Państwa, jeżeli spełnione były przesłanki określone w tym akcie prawnym. Odnosiło się to także do lasów stanowiących części majątków ziemskich podlegających przepisom dekretu o przeprowadzeniu reformy rolnej”.

W związku z powyższym, jednoznacznie należało przyjąć, że pojęcie nieruchomości ziemskich, nie obejmowało swym zakresem nieruchomości leśnych.

Argumentem wzmacniającym te tezę jest również okoliczność, że prawodawca zdecydował się na odrębne uregulowanie reformy rolnej i przejęcia lasów. Dualizm ten wskazuje na to, że przedmioty regulacji prawnej obu dekretów nie pokrywały się.

Zapis art. 61 ust. 1 pkt. 2 zdanie 3 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej o brzmieniu: „w skład gospodarstw rolnych mogą wchodzić także grunty leśne stanowiące część składową przejętych uprzednio nieruchomości ziemskich”, również przemawia za tym, że inną kategorię prawną stanowiły nieruchomości ziemskie, a inną nieruchomości (grunty) leśne.

W konsekwencji, uznać należało, że dekret o lasach mógł stanowić podstawę prawną przejęcia lasów należących do Kościoła. Z kolei, ustawa z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego – stanowiąca swoistą kontynuację rozwiązań zawartych w dekreście o reformie rolnej – stanowiła podstawę przejęcia nieruchomości ziemskich, ale nie dotyczyła przejęcia nieruchomości leśnych.

Wobec tego, już tylko z tej przyczyny, że art. 61 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, nie obejmuje sytuacji uregulowanych w dekreście o lasach, wytoczone powództwo, a co za tym idzie wniesiona apelacja, były nieuzasadnione.

Od razu należy podkreślić, że błędne było stanowisko Sądu a quo, a mianowicie, że „nie ma jednak racji pozwany Skarb Państwa twierdząc, że ustawa regulacyjna z 1989 r. dotyczyła wyłącznie nieruchomości przejętych w oparciu o ustawę o przejęciu dóbr martwej ręki z 20 marca 1950 r. Analiza art. 61 ustawy regulacyjnej wyraźnie stanowi w ust. 1 pkt. 1, że postępowanie regulacyjne wszczyna się w odniesieniu do upaństwowionych nieruchomości lub ich części nie pozostających we władaniu kościelnych osób prawnych. Chodzi tu o nieruchomości, o których mowa w art. 60 ust. 1 pkt. 1 ustawy regulacyjnej. Także więc nieruchomości przejęte przez Państwo w innym trybie, niż ten, który przewidywała ustawa z 20 marca 1950 r., podlegały przepisom ustawy regulacyjnej, a poprzedni właściciele (parafie) mogły wystąpić z jednym z roszczeń przewidzianych art. 63 ust. 1 pkt. 1 – 3 ustawy z maja 1989 r.”.

Należy bowiem zauważyć, że art. 60 ust. 1 pkt. 1 ustawy regulacyjnej, dotyczy własności, ale diecezji, parafii, klasztorów lub innych instytucji grecko-katolickich (unickich).

Niezależnie od powyższego, rację miał Sąd Okręgowy uznając, że zasadniczym powodem, dla którego roszczenie Parafii o przywrócenie jej własności nieruchomości leśnych nie mogło być uwzględnione, było uchwalenie 6 lipca 2001 r. ustawy o zachowaniu narodowego charakteru strategicznych zasobów naturalnych kraju (Dz. U. Nr 97 poz. 1051 ze zm.). Według Sądu a quo głównym celem powyższej ustawy było ustanowienie zakazu reprivatyzowania lasów państwowych, o ile oczywiście ich upaństwowienie odbyło się bez złamania obowiązujących przepisów. Z kolei, Sąd meriti przedstawił przekonującą argumentację, świadczącą o tym, że tzw. upaństwowienie odbyło się zgodnie z obowiązującymi wówczas przepisami prawa.

Przypomnieć bowiem należy, że skoro wykazano już powyżej, że „lasy kościelne” mogły być przejmowane na rzecz Skarbu Państwa na podstawie przepisów dekretu o lasach, to po pierwsze, następowało to ex lege, a po drugie, wystarczającym dokumentem potwierdzającym przejęcie był protokół, sporządzany w oparciu o treść przepisów rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych z dnia 20 stycznia 1945 r. w sprawie wykonania dekretu Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia 12 grudnia 1944 r. o przejęciu niektórych lasów na własność Skarbu Państwa (Dz. U. Nr 4 poz. 16). W okolicznościach rozpoznawanej sprawy, stosowny protokół został sporządzony.

Słusznie uznał Sąd quo, że przepisów zawartych w ustawie z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, w zakresie żądania przywrócenia własności nieruchomości leśnych, nie można traktować jako przepisów szczególnych, o których mowa w art. 2 ustawy z 6 lipca 2001 r. o zachowaniu narodowego charakteru strategicznych zasobów naturalnych kraju. Celem nadrzędnym ustawy z 2001 r. było uniemożliwienie reprivatyzacji m. in. lasów państwowych, co oczywiście nie oznacza, iż rekompensaty innego rodzaju nie mogły wchodzić w grę.

Dodać jednak należy, że powyższa konkluzja powinna być oparta na założeniu, że ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej w ogóle nie dotyczy lasów przejętych na podstawie dekretu o lasach. Stąd w ogóle staje się zbędnym rozważanie relacji przepisów obu powyższych ustaw według reguły *lex posterior generalis non derogat legi priori speciali*.

3. W związku z powyższym, po dokonaniu analizy określonych zagadnień natury prawnomaterialnej, należało się odnieść do konkretnych zarzutów powoda zawartych w petitum apelacji.

W pierwszym rzędzie, nie można zgodzić się z zarzutem (drugi w petitum apelacji), że Sąd a quo błędnie ustalił, że przedmiotowy las został przejęty na podstawie przepisów dekretu o lasach. Wykazano już powyżej, że właśnie poszczególne przepisy dekretu o lasach stanowiły podstawę prawną przejęcia „lasów kościelnych”. Z kolei, podstawy tej nie należało poszukiwać w uregulowaniach zawartych w ustawie z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego.

Nadto, dokumenty znajdujące się w aktach Komisji (...) W. KM III 1493/91 L., potwierdzają powyższe uwagi. Powód wywodził swoje racje z treści protokołu z dnia 25 października 1950 r. W aktach Komisji (...) znajduje się nieczytelna kserokopia tego protokołu (k. 142 akt). Jednakże, w aktach tych znajduje się odpis tego protokołu (k. 51-52 akt). Nadto, do akt niniejszej sprawy, powód również dołączył odpis tego dokumentu (k. 97 akt). Otóż, z treści tych dokumentów jednoznacznie wynika, że 42,79 ha przejęło na podstawie P.K.W.N. Nadleśnictwo państw., a w odpisie znajdującym się w aktach Komisji Majątkowej nawet wskazano „Nadleśnictwo państw. P.” (k. 52 akt).

Zatem, wbrew twierdzeniom powoda, już z treści powyższego protokołu wynika, że niektóre nieruchomości zostały przejęte na podstawie P.K.W.N. (w domyśle jakiegoś dekretu PKWN). Z pewnością, takie zaznaczenie oznaczało, że te nieruchomości nie zostały przejęte na podstawie ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego.

Z treścią powyższego protokołu konweniuje z kolei protokół z dnia 15 grudnia 1953 r. (k. 105-106 akt Komisji (...)). Z tego dokumentu już wprost wynika, że przejęcie lasu parafialnego dokonano na podstawie dekretu o lasach i rozporządzenia wykonawczego z dnia 20 stycznia 1945 r.

Niewielka różnica w areale w obu dokumentach (42,79 ha i 42,86 ha), nie ma żadnego znaczenia.

W rezultacie, błędny okazał się również pierwszy z zarzutów opisanych w petitum apelacji. Bowiem, Sąd I instancji dokonał prawidłowych ustaleń faktycznych i właściwie wyłożył a następnie zastosował a contrario przepisy art. 61 i 63 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej.

Mając powyższe na względzie, Sąd Apelacyjny orzekł, jak w punkcie I (pierwszym) sentencji, oddalając apelację powoda, jako bezzasadną, na podstawie art. 385 k.p.c.

O kosztach postępowania apelacyjnego rozstrzygnięto na podstawie art. 108 § 1 i 102 k.p.c.

W ocenie Sądu ad quem, w odniesieniu do powodowej Parafii zaistniał szczególny przypadek, umożliwiający zastosowanie zasady wyrażonej w dyspozycji art. 102 k.p.c.

Przypomnieć należy, że do kręgu "wypadków szczególnie uzasadnionych" w rozumieniu art. 102 k.p.c. należą okoliczności zarówno związane z samym przebiegiem procesu, jak i leżące na zewnątrz. Do pierwszych zalicza się np. charakter żądania poddanego rozstrzygnięciu, jego znaczenia dla strony, subiektywne przekonanie strony o zasadności roszczeń, przedawnienie, do drugich - sytuację majątkową i życiową strony, z zastrzeżeniem, że nie jest wystarczające powołanie się jedynie na trudną sytuację majątkową, nawet jeśli była podstawą zwolnienia od kosztów sądowych i ustanowienia pełnomocnika z urzędu. Całokształt okoliczności, które mogłyby uzasadniać zastosowanie tego wyjątku powinny być ocenione z uwzględnieniem zasad współżycia społecznego (por. postanowienie SN z dnia 29 czerwca 2012 r., I CZ 34/12, niepublikowane, zamieszczone w LEX nr 1232459).

Sąd Najwyższy stwierdził także, że do kręgu okoliczności, które powinny być brane pod uwagę przez sąd przy ocenie przesłanek z art. 102 k.p.c. należą przede wszystkim fakty związane z samym przebiegiem procesu, tj. podstawa oddalenia żądania, zgodność zamiarów stron w sprawach dotyczących stosunku prawnego, który może być ukształtowany tylko wyrokiem, szczególna zawilóść lub precedensowy charakter sprawy albo subiektywne przekonanie powoda co do zasadności zgłoszonego roszczenia - trudne do zweryfikowania a limine (por. postanowienie SN z dnia 7 grudnia 2011 r., II CZ 105/11, niepublikowane, zamieszczone w LEX nr 1102858).

W ocenie Sądu odwoławczego, w okolicznościach rozpoznawanej sprawy, zachodził szczególny wypadek – w rozumieniu art. 102 k.p.c. – polegający na jej zawilóści i precedensowym charakterze. Wynikało to przede wszystkim stąd, że Sąd zobligowany był procedować na podstawie niepełnego, sprzed ponad półwiecznego, materiału dowodowego. Ponadto, przepisy prawne, również pochodzące z tamtego okresu, nie były jednoznaczne, często nacechowane elementami, nie tyle merytorycznymi, ile ustrojowymi. Powodowa Parafia miała zatem podstawy do subiektywnego przekonania o słuszności swoich roszczeń. Zawilóści prawne i faktyczne mogły stwarzać podwaliny takiego przekonania.

W rezultacie, trudna sytuacja finansowa powoda oraz charakter rozpoznawanej sprawy, dawały podstawę do zastosowania szczególnej regulacji prawnej, zawartej w art. 102 k.p.c.